

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами
аутистичного спектра

Виконала студентка другого
(магістерського) рівня освіти
групи СОМ(Л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Супрун Альона Анатоліївна
Керівник: Жадленко І. О.
Рецензент: Бохонкова Ю. О.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2023 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 75с., 1 табл., 2 рис., 87 джерела.

Об'єкт дослідження – комунікативний розвиток дітей з аутистичним спектром розвитку.

Предмет дослідження – формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладом аутистичного спектра.

Мета дослідження – теоретично узагальнити та емпірично дослідити особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутичного спектра.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми порушення комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектра.
2. Підібрати діагностичний інструментарій дослідження рівня наявності розладів аутистичного спектра у дітей дошкільного віку.
3. Експериментально дослідити рівень сформованості комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.
4. Розробити рекомендації з формування мовлення у дітей з розладом аутистичного спектра.

Методи дослідження: *теоретичні*: аналіз наукової літератури та результатів практичних досліджень з даної проблеми, узагальнення та систематизація отриманої інформації; *емпіричні*: анкетування, спостереження, бесіда, психодіагностичний експеримент, опитувальники «М-CHAT». Та «М-CHAT-R», рейтингова шкала для діагностики аутизму в дітей старше 2-х років «CARS».

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК, ДІТИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, РОЗВИТОК АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА.

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи полягає в тому, що кількість дітей з аутизмом зростає з кожним роком. За даними МОЗ, щорічно, кількість дітей з аутизмом зростає на 30%. Статистичні дані ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я) свідчать про те, що із 160 новонароджених, одна дитина з аутизмом. За показниками центру з контролю та профілактики захворювань в США (Centers for Disease Control and Prevention) у 2012 році кожній 88-й дитині діагностували аутизм. У 2018 році кожна 59-та дитина характеризувалася аутистичними розладами. Статистика не перестає зростати, про це свідчать показники 2022 року: 1 дитина із 54 новонароджених. Дослідження показують, що частіше аутизм діагностують у хлопчиків, адже кожен із 34-х відрізняється відповідними атиповими відмінностями. В той час, коли у кожної 144-ї дівчинки спостерігають аутистичні прояви.

За різного трактування вченими вищезазначеного терміну в основні частині досліджень аутизм розглядається не як захворювання з певною етіологією (причини та умови виникнення тієї чи іншої хвороби), а як синдром, що поєднує атипові поведінкові характеристики.

Аутизм – це розлад, що має різні форми прояву, де проблематичність вивчення викликана взаємопов'язаним характером когнітивного, мовленнєвого, соціального і емоційного розвитку дитини. Порушення будьякої із цих функцій наносять проблеми і на всі інші функціонує сфери дитячої психіки.

Дану проблему вивчали та висвітлювали у своїх працях такі вчені, як С. Барон-Кохен, В. Башина О. Бичкова, О. Богдашина, А. Леслі, В. Лебединський, О. Микільська, Р. Хобсон, У. Фріф та інші. Вони акцентували свою увагу на складнощах у комунікації даної категорії дітей з іншими людьми, проблемі вираження емоцій та почуттів, бажанні бути на самоті.

На думку вчених, як Є. Баєнська, М. Ліблінг, О. Микільська та ін., при розладах аутистичного спектру виявляється недостатність комунікативних

навичок, яка виявляється у нездатності підтримувати розмову, у відставанні розмовної мови, стереотипних висловлюваннях та інших особливостях. В даний час досить докладно описуються клінікопсихологічні особливості розвитку дітей із розладами аутистичного спектра, а також особливості їх спілкування та мови. При цьому психологічних методів та методик, які дозволяють оцінити рівень сформованості комунікативних навичок, а також здійснювати ефективну корекційно-розвивальну роботу недостатньо.

Комунікація – це процес обміну інформацією. У той же час, як вважають багато психологів, комунікація – це вміння та навички спілкування з людьми. Якщо спілкування недостатньо, спотворено, комунікативні навички не сформовані, то це негативно впливає весь хід розвитку, його промови, особистості загалом.

Комунікативні здібності та навички осіб з обмеженими можливостями здоров'я у спеціальній психології вивчали Т. Власова, Д. Казарова, І. Корнілова, Є. Медведєва, Т. Скрипник, А. Хаустів та ін. Дослідники відзначають такі особливості комунікації у дітей з обмеженими можливостями здоров'я: зниження потреби у спілкуванні, недоліки мови (порушення звуконаслідування, лексико-граматичного ладу), погане розуміння зверненої мови, перешкоди у використанні невербального мовлення – жестів, міміки, виразних рухів. У той же час, проблема комунікативних навичок, можливостей їх діагностики та розвитку у дітей з розладами аутистичного спектру не знайшла докладного висвітлення у сучасній літературі.

Такі вчені, як В. Башина, В. Каган, Л. Дем'янчук, Р. Дем'янчук, К. Островська, К. Лебединська, О. Микільська, В. Тарасун, Д. Шульженко та ін. займалися дослідженнями у сфері психології дітей із розладами аутистичного спектра. У літературі виділено чотири основні групи раннього дитячого аутизму (О. Микільська). Основними критеріями поділу виступають тип самого аутизму, ступінь та характер порушення взаємодії із зовнішнім світом. При цьому для всіх дітей з аутизмом характерні порушення комунікації, послаблення здібності до соціальної взаємодії та стереотипна поведінка.

Через те, що збільшується відсоток дітей з аутистичними проявами, зростає потреба їхньої соціалізації. Адже, із практики відомо, що значна частина людей з аутизмом мають проблеми у взаємодії з іншими людьми та спілкуванні. Тому порушена проблема залишається на досить актуальному рівні.

Мета дослідження – теоретично узагальнити та емпірично дослідити особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутичного спектра

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми порушення комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектра.
2. Підібрати діагностичний інструментарій дослідження рівня наявності розладів аутистичного спектра у дітей дошкільного віку.
3. Експериментально дослідити рівень сформованості комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.
4. Розробити рекомендації з формування мовлення у дітей з розладом аутистичного спектра.

Об'єкт дослідження – комунікативний розвиток дітей з аутистичним спектром розвитку.

Предмет дослідження – формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладом аутистичного спектра.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз наукової літератури та результатів практичних досліджень з даної проблеми, узагальнення та систематизація отриманої інформації; *емпіричні*: анкетування, спостереження, бесіда, психодіагностичний експеримент, опитувальники «М-CHAT». Та «М-CHAT-R», рейтингова шкала для діагностики аутизму в дітей старше 2-х років «CARS».

Теоретичну основу дослідження становлять: генетичний підхід до вивчення особистості (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Максименко); концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом (Т. Скрипник, В. Тарасун, Г. Хворова); теоретичні положення щодо корекційного навчання та виховання

дітей з обмеженнями психофізичного розвитку (В. Бондар, В. Засенко, Г. Коберник, М. Певзнер, В. Синьов, А. Шевцов, М. Шеремет).

Експериментальною базою дослідження став комунальний заклад «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 1» Запорізької обласної ради. Загальна кількість досліджуваних склала 15 дошкільників з розладами аутистичного спектра вікового періоду 3-6 років.

Практичне значення отриманих результатів дослідження дозволить ефективніше організувати корекційну роботу, спрямовану на формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 87. Загальний обсяг 75 сторінки, основного тексту – 64.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи теоретичні та експериментальні дані з проблеми формування комунікативних навичок у дітей з розладом аутистичного спектра з'ясувалося, що аутизм – це порушення розвитку, яке зазвичай характеризується затримкою та порушенням соціальних навичок, мови та поведінки. Найбільш яскраво синдром аутизму проявляється у дитячому віці, що веде до ізоляції малюка від рідних людей та суспільства. В останні роки спостерігається значне збільшення випадків аутизму у світі. Це відбувається частково від того, що до спектру аутистичних розладів включаються синдроми, які пов'язувалися з аутизмом раніше.

Досліджено, що через складнощі у поведінці, спілкуванні та сенсорному сприйнятті люди з аутизмом потребують особливих умов, адже вони сприймають звуки, запахи, кольори, дотики та смаки не так, як ми. Дуже часто їхнє сприйняття набагато сильніше. Звичайний шум у місцях скупчення людей може відчуватися ними як нестерпний гуркіт. Їм важче спілкуватися, розуміти правила навколишнього світу. Кожна нова ситуація для них – можливий привід для стресу. Незначні зміни у звичній ситуації можуть налякати їх. Тому простір для таких дітей та дорослих потребує коригування.

Визначено, що ґрунтовні вивчення особливостей психіки дітей з аутистичними порушеннями спонукало багатьох зарубіжних дослідників зробити висновок, що всі психічні процеси дітей з аутизмом сформовані поіншому, ніж у нейротипових дітей: сприяють в загальному одночасний характер, діти зависають або ж не досконало засвоюють великі організовані процеси, вони мають особливий характер мислення.

Емпірично досліджено, що 7 дітей з аутизмом (46,7%) розуміють звернену мову, 3 досліджуваних (20%) – не завжди розуміють звернену мову, а 5 (33,3%) – не розуміють зверненої мови.

Досліджено, що більшість досліджуваних дітей з аутизмом дошкільного віку володіє комунікативною навичкою.

З'ясовано, що ми не можемо навчити дитину розуміти фразу, якщо вона не розуміє слова. При сенсорних алаліях чи агнозіях може бути, що дитина не розрізняє побутових звуків. Ми не можемо навчити дитину розуміти, що корова – це корова а зайчик – це зайчик якщо дитина не розрізняє «му..» і «бее..».

Таким чином, важливо відзначити, що аутизм – це неврологічний розлад, який впливає на розвиток комунікації, соціальної взаємодії, розуміння мовлення і розуміння соціальних норм.